
Semnul culcat al Cancerului

Ion D. Sîrbu, Ultimele... (ediție îngrijită de Toma Velici), Târgu-Jiu, Măiastra, 2020, 370 p.

Înainte cu doi ani de a ne părăsi, Ion D. Sîrbu a primit un frumos cadou, care a constat într-un loc de veci. Acea „pomană” a fost una dintre rarele „atenții” pe care i le-a făcut vitrega sa viață, dar – nu-i așa? – gestul contează, mai ales că pe timpul comunismului era mai greu de murit decât acum. Pentru „schimbul de locuințe”, generoasa persoană trebuia să predea locul de veci primăriei craiovene, care, la rândul ei, urma să i-l vândă lui Ion D. Sîrbu mai ieftin, cu condiția ca el să prezinte o dovadă precum că este... muribund.

Aceste circumstanțe sinistre nu pot surprinde deloc pe aceia dintre cititorii care știu în ce fel de logică paradoxală s-a desfășurat întreaga viață a lui Ion D. Sîrbu. Autorul *Bivolitelor*, fiind obișnuit cu înfruntarea birocrăției, s-a lăsat încă o dată dus de cursul rocambolesc al vieții sale și a prezentat un C.V. medical bine garnisit, în care figurau boli de durată, precum diabetul și emfizemul pulmonar. Însă administrația cimitirului a fost foarte fermă și i-a cerut să facă rost de ceva mai de Doamne-ajută – un cancer sau un infarct, acolo. Pacientul impacientat nu s-a putut descurca în a obține dovada respectivă, neștiind că era deja afectat de un cancer la gât, pe care l-a descoperit puțin mai târziu.

Aflând că zilele îi sunt numărate, Ion D. Sîrbu și-a încordat sufletul și spiritul pentru a se întoarce la masa de lucru și a se apuca febril de lucru la cele încă cinci cărți planificate. Odată proiectul terminat, putea să moară „cât de cât onorabil”. Ediția *Ultimele...* (Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2020), îngrijită de Toma Velici, adună epistolele, filele de jurnal, un interviu, precum și transcrierea ultimei înregistrări audio, făcută imediat după primirea crudului diagnostic medical. Numărând zilele, precum militarii în termen, dar din alte rațiuni, bătrânul soldat Sîrbu – intrat în ultima mare bătălie, în urma căreia știa ceea ce îl aștepta – a *început să-și dea termene fără scadență*: „Am 69 de ani, acesta e semnul cancerului când e culcat. Dacă scap până în 28 iunie [1989], mai pot spera să-mi scriu una sau două din cărțile restante” (p. 177).

Din păcate, verva de a simți literar sau ficțional și de a scrie, văzută ca un anestezic împotriva morții, s-a diminuat pe parcurs, pentru a dispărea complet în ultimele săptămâni, când muribundul a scris doar epistole. El a avut revelația faptului că una este să ai sentimentul morții și alta înseamnă să fii în moarte sau *întru* moarte. Atunci când metastaza îi era totuna cu metafizica, din cauza sănătoaselor celule canceroase din organism, Ion D. Sîrbu și-a dat seama că, afară de moarte și dincoace de moarte, totul poate deveni literatură. Odată cu sosirea în anticamera morții, viața care mai subzistă bate literatura, dar consolarea i-a fost în faptul că însăși viața i-a devenit subiect de literatură. Cu alte cuvinte, „măgarul Gary” și-a îndeplinit oarecum rostul pe lumea aceasta, regretul său fiind acela de a nu-și fi scris chiar el viața... Nu a avut timp, deoarece a trebuit să supraviețuiască sub-existând.

Înainte de a ajunge în faza ultimă a bolii – asemenea unui om beat, care îi vede, prin optica sa aburită de alcool, pe toți cei din jurul său ca fiind beți – lui Ion D. Sîrbu (care renunțase la alcool) i s-a părut că Lumea este atinsă în întregime de boală. Pătrunzător diagnostician, el a observat peste tot simptomele unui cancer vechi,

generalizat, cu mari tumori inoperabile: „La această oră, nu numai eu am în gât un cancer; și Patria și Limba și Poporul limbii române au un asemenea cancer. Eu spun că îl am fiindcă am tăcut prea mult. [...] Nu mai eram întrebat «ce mai faci, Gary?», ci «ce mai taci, Gary?»» (pp. 153–154). Bolnavul și-a pierdut treptat acuitatea simțurilor, dar nu și simțul critic, realizând prin ultimele sale pagini o tranșantă sinteză asupra gândirii și nesimțirii românești: „Cum am putut suporta prostii din jurul meu? Proştii sunt celulele canceroase ale poporului meu!” (p. 75)

Ion D. Sîrbu a murit înainte de a se putea bucura de căderea comunismului, iar boala sa poate fi considerată, la scară, drept agonia întregului sistem totalitar. Nimic din ce este românesc nu i-a fost străin și de aceea el a judecat cu luciditate rănită și muribundă jalnicul spectacolul al prostiei generalizate: „Dacă nu revenim la liceul de cultură generală, pierim; fără un pic de franceză și latină, viitoarea limbă românească va fi o simplă cioară vopsită cu neologisme. La ora asta, nici profesorii nu mai sunt capabili de cea mai elementară etimologie” (*ibidem*). Se pare că și previziunile i s-au adevărit: „tare mă tem că lupta de clasă a viitorului secol nu se va mai da între exploatați și exploataitori, ci între umaniști și tehnicieni, între inteligenți și proști, între cei care muncesc fără bucurie și cei ce se bucură fără să muncească” (p. 55). Ultimele exerciții de luciditate ale lui Ion D. Sîrbu pot fi considerate drept intermediare între literatura de tip reflexiv și filosofia practică.

Ceea ce nu a putut să uite autorul romanului *Adio, Europa!* a fost faptul că „Istoria o fac cei care iscălesc condica, dar o scriu cei care controlează această condică” (p. 56). După o tinerețe pierdută din cauza războiului, căreia i-a urmat o maturitate furată de anii de închisoare, Ion D. Sîrbu a ajuns la o bătrânețe pe care a considerat-o delapidată. Ceea ce a urmat pe ultima turnantă a vieții a fost întocmirea unui bilanț catastrofal: „Am trăit ratat, o epocă ratată, într-o țară hiper-ratată. Am trăit marginal, nu la capătul Europei, ci la sfârșitul ei. Toată viața, de fapt, m-am pregătit ca să încep a trăi odată cu adevărat. Mă sting – ca și Tata și ca și Blaga – într-o lume total confuză și falsă într-o țară rătăcită prin dogmatism, încăpățănare de sus și multă, enorm de multă prostie afro-asiatică. Am un cancer în gât – probabil că *mon organ cible* a fost organul destinat de a spune, de a vorbi, de a țipa. Am tăcut. Am scris. Am mârâit. Am gândit. Poate că acest cancer frumos și cochet nu e decât materializarea mortală a refulărilor Cuvântului” (pp. 67–68).

Asemenea precedentelor scrieri ale lui Ion D. Sîrbu, și „ultimele...” se ivesc, cu dezabuzarea, (auto)ironia și umorul negru specifice autorului, dintr-o experiență fără egal acumulată în anii totalitarismului. *Utimele...* se constituie într-o tulburătoare mărturisire asupra vieții și a morții, făcută de un mare spirit înaintea mării călătorii, fără întoarcere. În stilul său caracteristic, Ion D. Sîrbu a spus că nu pleacă decât pentru a intra într-o altă... Colectivă, mai bună și mai dreaptă. Poate...

Vasile Spiridon²

² Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău.